

ตัวบ่งชี้โรงเรียนคุณภาพในชุมชน: แนวคิดใหม่ สำหรับการประเมินคุณภาพการศึกษา

มังกรแก้ว ดรณศิลป์*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการวิจัยองค์ประกอบตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคุณภาพในชุมชน โดยสังเคราะห์และนำเสนอกรอบความคิดของตัวบ่งชี้ ตามทฤษฎีระบบ คือ (1) ด้านปัจจัย ประกอบด้วย การกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ จุดเน้น และจุดเด่นของสถานศึกษา และชุมชนแห่งการเรียนรู้ (2) ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การบริหารจัดการด้วยระบบองค์การคุณภาพ และการเรียนการสอนสู่มาตรฐานสากล และ (3) ด้านผลผลิต ประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน บุคคลแห่งการเรียนรู้ และโรงเรียนดีชุมชนมีคุณภาพ แล้วหาตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อย เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้โรงเรียนคุณภาพในชุมชน ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนพบว่า ตัวบ่งชี้ด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคุณภาพในชุมชน ประกอบด้วย 7 ตัวบ่งชี้ คือ (1) การร่วมมือกับชุมชนจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ (2) การให้บริการห้องสมุดคอมพิวเตอร์แก่บุคคลในชุมชน (3) การพัฒนาองค์ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (4) การทำบันทึกข้อตกลงความเข้าใจกับองค์กรในชุมชน (5) บุคลากรในสถานศึกษาและผู้ปกครองในชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน (6) ใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนเพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และ (7) ระดมทรัพยากรเพื่อนำมาใช้พัฒนาการจัดการศึกษา

คำสำคัญ: การพัฒนาตัวบ่งชี้ โรงเรียนคุณภาพในชุมชน การประเมินคุณภาพการศึกษา

* นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

The Schools' Quality Indicators in the Communities: The New Key Concepts for Educational Quality Assessment

Mungkornkaew Daroonsin *

Abstract

The objective of this article was to present the research results of the educational quality indicators of quality schools in the communities. The framework of the indicators were synthesized and presented into three main factors according to the system theory. The first one was the input dimension including philosophy, vision, mission, the focus and strength of schools, and also learning community. The second one was the process dimension consisting of managements, teaching and learning. The final one was the output dimension consisting of the effectiveness in learning, individual learning and the quality of the schools. Then the elements of the main indicators were identified in order to get the indicators for quality schools in community. The findings concerning the community revealed that the indicators of learning community were the indicators of the school quality in the community. These main indicators consisted of 7 indicators including (1) the cooperation with the community to provide learning resources, (2) the service of computerized library for the community, (3) the knowledge development was community's identity, (4) making MOU with the organizations in the community, (5) the personnel in the educational institutions and the parents should be the good idols for the learners (6) using learning resources in the community to develop the learners continuously and (7) mobilizing the resources to improve the educational management.

Key words: Indicators Development; Effective Schools in Communities; Evaluating Education Quality

* Ph.D. Student, Part of the Requirements of Doctoral of Education Program, Department of Educational Administration, Prince of Songkla University, Songkhla Province.

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติถึงสิทธิของบุคคลในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยรวมถึงผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพหรือผู้ อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐ เพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2545) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดนโยบายการพัฒนา “โรงเรียนคุณภาพ” ในท้องถิ่นชนบทเพื่อให้มีความพร้อมที่จะเป็นต้นแบบ หรือศูนย์สาธิตการให้บริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพตลอดจนเป็นศูนย์รวมหรือเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในการปฏิบัติงานของโรงเรียนและไม่จำเป็นต้องส่งลูกหลานไปเรียนในเมือง นำไปสู่การลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ใช้บอกทิศทางหรือบอกสภาพการศึกษาเพื่อให้ผู้บริหารหรือนักวางแผนได้ทราบถึงสภาพทางการศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ในการวางแผนและจัดวางนโยบายในอนาคตได้ นอกจากนี้ยังใช้ในการติดตามหรือตรวจสอบระบบการศึกษา ทำให้

บอกสภาพทางการศึกษาได้ง่ายขึ้น และตัวบ่งชี้ยังมีความสำคัญในด้านการพัฒนาระบบการศึกษา และการวิจัยระบบการพัฒนาการศึกษา (นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ, 2551) บทวิพากษ์การศึกษาไทย: มาตรฐานการศึกษากับ “ความเป็นอื่น”? โดย จุฬารัตน์ มาเสถียรวงศ์ (2553) กล่าวว่า การศึกษาและมาตรฐานการศึกษาที่ถูกนิยามภายใต้วาทกรรมภาครัฐ ที่เน้นเนื้อหาและองค์ประกอบความรู้สมัยใหม่ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ กรรณวิธีการประเมินคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยมาตรฐานและตัวบ่งชี้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับครูและปัจจัยเชิงกระบวนการ และการบริหารจัดการในโรงเรียน แต่ชุมชนและภูมิปัญญามีส่วนน้อยมากในการเข้าร่วมให้นิยามและมิติของคำว่า คุณภาพ รวมทั้งมีส่วนน้อยมากในการประเมินคุณภาพ จากบทวิพากษ์การศึกษาไทยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการกำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาเพื่อใช้ประเมินคุณภาพภายในและภายนอกของโรงเรียนนั้นจะวัด ประเมินและให้ค่าน้ำหนักที่ผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยไม่ได้ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลย และ ชาญณรงค์ พรรุ่งโรจน์ (2556) ประกาศร่างตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินภายนอกรอบสี่ (พ.ศ. 2559–2563) เพื่อให้สถานศึกษาได้เตรียมความพร้อมล่วงหน้า โดยเกณฑ์ตัวบ่งชี้ต่าง ๆ จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก เป็นการพัฒนาและปรับปรุง เป็นการประเมินสร้างสรรค์ ขณะเดียวกันตัวบ่งชี้สามมิติที่ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้พื้นฐาน อัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์ และมาตรฐานการส่งเสริมก็ยังประเมินเช่นเดิม แต่อาจพัฒนาในรายละเอียดเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะเกณฑ์ตัวบ่งชี้ในหัวข้อการประเมินคุณภาพศิษย์ คุณภาพครู และ ตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชน

ดังนั้นจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อค้นหาตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคุณภาพในชุมชน ว่ามีตัวบ่งชี้ใดบ้างที่จำเป็นต้องวัดและ

ประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางให้โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และได้นำตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษานี้ไปใช้เป็นแนวทางในการประเมินผลทางการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพและชุมชนเข้มแข็งควบคู่กันไป

ตัวบ่งชี้ คืออะไร

มีนักการศึกษาให้ความเห็นเกี่ยวกับความหมายของตัวบ่งชี้ ดังเช่น

James (1981) กล่าวว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง สารสนเทศที่บ่งบอกปริมาณเชิงสัมพันธ์หรือสภาวะของสิ่งที่มุ่งวัดในเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยไม่จำเป็นต้องบ่งบอกสภาวะที่เจาะจง แต่จะบ่งบอกหรือสะท้อนให้เห็นถึงวิธีหรือทางที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น วรณิ แกมเกตุ (2540) กล่าวว่าตัวบ่งชี้ หมายถึง สารสนเทศหรือค่าที่สังเกตได้เชิงปริมาณ หรือเป็นสารสนเทศเชิงคุณภาพซึ่งใช้บ่งบอกสภาวะของสิ่งที่มุ่งวัด หรือสะท้อนลักษณะรวมทั้งปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานอย่างกว้าง ๆ ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ส่วน ศิริชัย กาญจนวาสิ (2544) ได้ให้ความหมายตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวประกอบ ตัวแปร หรือค่าที่สังเกตได้ ซึ่งใช้บ่งชี้บ่งบอกสถานภาพ หรือสะท้อนลักษณะดำเนินงานหรือผลการดำเนินงาน และ นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (2551) กล่าวว่าตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวแปรประกอบ หรือองค์ประกอบ ที่มีค่าแสดงถึงลักษณะหรือปริมาณของสภาพที่ต้องการศึกษา ณ ช่วงเวลาหนึ่ง ค่าของตัวบ่งชี้แสดง/ระบุ/บ่งบอกถึงสภาพที่ต้องการศึกษาเป็นองค์รวมแต่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะใช้ในการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

กล่าวได้ว่าตัวบ่งชี้ หมายถึง สารสนเทศที่บ่งบอกปริมาณเชิงสัมพันธ์ที่สามารถระบุผลการดำเนินงาน ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิธีหรือทางที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในการเปรียบ

กับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อประเมินสภาพที่ต้องการศึกษาว่าบรรลุ /ไม่บรรลุเป้าหมาย

ลักษณะสำคัญของตัวบ่งชี้ทางการศึกษา

ตัวบ่งชี้มีลักษณะที่สำคัญ 8 ประการ ดังนี้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ, 2551)

1. ตัวบ่งชี้ต้องให้สารสนเทศเกี่ยวกับสิ่งหรือสภาพที่ศึกษาอย่างกว้าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องแม่นยำถูกต้องอย่างแน่นอน
 2. ตัวบ่งชี้จะให้สารสนเทศที่แสดงคุณลักษณะเกี่ยวกับสิ่ง หรือสภาพที่ต้องการศึกษาที่กว้าง ๆ
 3. ค่าของตัวบ่งชี้แสดงถึงปริมาณ จะต้องนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดขึ้น
 4. ตัวบ่งชี้ต้องให้สารสนเทศ ณ เวลาหรือช่วงเวลานั้น ๆ
 5. ตัวบ่งชี้เป็นหน่วยพื้นฐานสำหรับการพัฒนาทฤษฎี โดยการรวมตัวแปรเพื่อสร้างเป็นตัวบ่งชี้แล้วนำไปอธิบายทฤษฎี
 6. ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ใช้บอกทิศทางหรือบอกสภาพการศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารนักวางแผน นักวิจัย และบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ทราบถึงสภาพทางการศึกษา
 7. ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ใช้ในการติดตามตรวจสอบระบบการศึกษา ทำให้บอกสภาพทางการศึกษาได้ง่าย
 8. ตัวบ่งชี้มีความสำคัญในด้านการพัฒนาระบบการศึกษา เพื่อเปรียบเทียบระบบการศึกษาระหว่างประเทศ หรือเพื่อการติดตามการศึกษา
- สรุปลักษณะสำคัญของตัวบ่งชี้ทางการศึกษาคือ สารสนเทศเกี่ยวกับสิ่งหรือสภาพที่ศึกษาอย่างกว้าง ๆ แสดงถึงปริมาณในการแปลความหมายค่าของตัวบ่งชี้จะต้องนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดขึ้น ใช้บอกทิศทางหรือสภาพการศึกษา ใช้ในการติดตามตรวจสอบระบบการศึกษา

ประโยชน์ของตัวบ่งชี้

1. ตัวบ่งชี้ทางการศึกษาใช้บรรยายสภาพและลักษณะของระบบการศึกษาได้อย่างแม่นยำ
2. ตัวบ่งชี้ทางการศึกษาประเภทตัวบ่งชี้ค่าสมบูรณ์หรือตัวบ่งชี้อิงตน ใช้ศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาในช่วงเวลา ช่วงใดช่วงหนึ่ง
3. ตัวบ่งชี้ทางการศึกษาประเภทอิงเกณฑ์หรือตัวบ่งชี้สัมพัทธ์ใช้ศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือระบบการศึกษาของประเทศ หรือระหว่างภูมิภาคในประเทศ

คุณสมบัติของตัวบ่งชี้ที่ดี

ศิริชัย กาญจนวาสิ (2544) กล่าวถึงคุณสมบัติที่สำคัญของตัวบ่งชี้ที่ดีดังนี้ (1) ความตรง (Validity) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้ได้ตามคุณลักษณะที่ต้องการ วัดได้อย่างถูกต้องแม่นยำ (2) ความเที่ยง (Reliability) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้คุณลักษณะที่มุ่งวัดได้อย่างน่าเชื่อถือ คงเส้นคงวา หรือบ่งชี้ได้คงที่เมื่อวัดซ้ำในช่วงเวลาเดียวกัน (3) ความเป็นกลาง (Neutrality) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้ด้วยความเป็นกลาง ปราศจากความลำเอียง (Bias) (4) ความไว (Sensitivity) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องมีความไวต่อคุณลักษณะที่มุ่งวัดหรือแสดงความผันแปรหรือความแตกต่างระหว่างหน่วยวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจน (5) สะดวกในการนำไปใช้ (Practicality) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องสะดวกในการนำไปใช้ ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ เก็บข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย (Availability) และแปลความหมายง่าย (Interpretability)

การพัฒนาตัวบ่งชี้

นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (2551) ได้สรุปขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาตัวบ่งชี้ว่ามี 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์ (Statement of Purposes) เป็นการกำหนดล่วงหน้าว่าจะนำตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์

ขั้นตอนที่ 2 การนิยามตัวบ่งชี้ (Definition) นิยามของตัวบ่งชี้กำหนดขึ้นจะเป็นตัวชี้นำวิธีการที่จะต้องใช้ในการขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมข้อมูล (Data Collection) เป็นการดำเนินการวัดตัวแปรย่อย เพื่อเก็บข้อมูลและตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลที่เป็นตัวแปรย่อยซึ่งจะนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้ ขั้นตอนที่ 4 การสร้างตัวบ่งชี้ (Construction) ในขั้นตอนนี้เป็นการสร้างมาตราประมาณค่าระดับตัวบ่งชี้โดยนำตัวแปรย่อยที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูล มาวิเคราะห์รวมให้ได้ตัวบ่งชี้ ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบคุณภาพ ตัวบ่งชี้ (Quality Check) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น ครอบคลุมถึงการตรวจสอบคุณภาพของตัวแปรย่อย และ ขั้นตอนที่ 6 การนำเสนอรายงาน (Presentation) เป็นขั้นตอนการสื่อสารระหว่างผู้พัฒนาตัวบ่งชี้ กับผู้ใช้ตัวบ่งชี้ และตรวจสอบตัวบ่งชี้ให้ได้ค่าของตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมกับบริบท แล้วจึงรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบและใช้ประโยชน์จากตัวบ่งชี้การศึกษาได้อย่างถูกต้อง

วิธีการวิจัย

ได้กำหนดวิธีดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพตัวบ่งชี้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การร่างตัวบ่งชี้ ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ และโรงเรียนคุณภาพแล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ที่มีความสอดคล้องกันเพื่อเป็นกรอบในการวิจัย ตามทฤษฎีระบบคือ ด้านปัจจัย (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Output) สอดคล้องกับ นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (2551) กล่าวว่า รูปแบบตัวบ่งชี้การดำเนินงานในวงการศึกษาของไทย นิยมใช้ Input/Process/Output-Outcome Model เนื่องจากสอดคล้องกับบริบทของการจัดการศึกษาของไทย เพราะเป็นรูปแบบที่สำคัญต่อการดำเนินงานใน

ระยะแรก และมีระบบการดำเนินงานชัดเจนกว่ารูปแบบอื่น ๆ เพราะระบบนี้จะพิจารณาว่าปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และปัจจัยการผลิต สามารถกำหนดเป็นองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยในการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างตัวบ่งชี้ นำตัวบ่งชี้จากการร่างในขั้นตอนที่ 1 ไปสร้างแบบสอบถามปลายปิด แบบประเมินใช้ความสอดคล้อง 3 ระดับ คือ ใช่ ไม่แน่ใจ ไม่ใช่ และเว้นช่องข้อเสนอนั้นแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ให้ความคิดเห็นว่าเป็นตัวบ่งชี้หรือไม่ แล้วประเมินความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence, IOC) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องด้านเนื้อหา และคัดเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องกัน

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาตัวบ่งชี้ นำตัวบ่งชี้ที่ได้จากการสร้างในขั้นตอนที่ 2 ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คน ตอบแบบสอบถามจำนวน 3 รอบ แล้วนำข้อมูลที่ได้คืนมาหาค่าแนวโน้มสู่ส่วนกลาง ค่าฐานนิยม (Mode) ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าสัมบูรณ์ของผลต่างระหว่างค่าฐานนิยมกับค่ามัธยฐาน [Mo-Mdn] และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) รายชื่อและของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาสรุปเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคุณภาพในชุมชนที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการปฏิบัติ

ตัวบ่งชี้ชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนคุณภาพ

พบว่าตัวบ่งชี้ด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีความเหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคุณภาพในชุมชนมี 7 ตัวบ่งชี้ คือ (1) การร่วมมือกับชุมชนจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ (2) การให้บริการห้องสมุดคอมพิวเตอร์แก่บุคคลในชุมชน (3) การพัฒนาองค์ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (4) การทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) กับองค์กรใน

ชุมชน (5) บุคลากรในสถานศึกษาและผู้ปกครองในชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน (6) ใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนเพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและ (7) ระดมทรัพยากรเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษา

ทั้งนี้จะเป็นเพราะว่าทิศทางของสังคมไทยในอนาคตน่าจะเป็นสังคมฐานความรู้ ที่การเรียนรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้คนไทยเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา ที่ทุกคนเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ในทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและจะต้องมีแหล่งเรียนรู้เพียงพอ มีระบบข้อมูล สารสนเทศ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมการสืบค้นหาความรู้เพิ่มเติม เช่น การพัฒนาศูนย์ราชการ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ห้องสมุดชุมชน ห้องสมุดโรงงาน ห้องสมุดในบ้าน ห้องสมุดเคลื่อนที่ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ มีระบบที่เชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้าน ศูนย์การเรียนรู้เทคโนโลยีพื้นบ้าน มีการพัฒนาวิทยากรให้มีความรู้ สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ และมีการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ พัฒนาระบบการเรียนรู้ โดยใช้ศักยภาพและทรัพยากรชุมชนเป็นหลัก

ตัวบ่งชี้ด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่โรงเรียนคุณภาพ

โรงเรียนคุณภาพในชุมชน จะเกิดขึ้นได้ หากมีการพัฒนาตัวบ่งชี้ ด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ ดังนี้

ตัวบ่งชี้ที่ 1 การร่วมมือกับชุมชนจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ ตัวบ่งชี้นี้จะส่งผลให้โรงเรียนและชุมชนร่วมกันพัฒนาให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและชุมชน เพื่อที่จะให้ทุกคนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งการเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเรียนในห้องเรียนแต่สามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์และสถานการณ์จริง

ตัวบ่งชี้ที่ 2 การให้บริการห้องสมุดและคอมพิวเตอร์แก่บุคลากรในชุมชน ตัวบ่งชี้นี้เป็น การที่โรงเรียนส่งเสริมให้ชุมชนรักการอ่านและ ปลุกฝังการเรียนรู้ตลอดชีวิต โรงเรียนต้องให้บริการ ห้องสมุด และให้ความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ แก่ชุมชน โรงเรียนนอกจากจะสอนนักเรียนแล้ว ก็ยังคงมี หน้าที่ให้ความรู้แก่ชุมชน ให้เป็นสังคมฐานความรู้

ตัวบ่งชี้ที่ 3 การพัฒนาองค์ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ตัวบ่งชี้นี้ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน จะต้องแสวงหา เอกลักษณ์ จุดเน้น จุดเด่น เพื่อพัฒนาสร้างองค์ ความรู้ชุมชน (Knowledge Community) เช่น อาชีพที่ควรส่งเสริมรายได้ในชุมชน ประวัติศาสตร์ ของชุมชน บุคคลสำคัญในชุมชน โบราณสถานหรือ โบราณวัตถุที่สำคัญ เป็นต้น

ตัวบ่งชี้ที่ 4 การทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) กับองค์กรในชุมชน ตัวบ่งชี้นี้เพื่อเป็นการ เพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย ใน ลักษณะข้อสัญญาว่าจะทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ที่วางไว้ ให้มีความร่วมมือ ช่วยเหลือกันสร้างสังคม แห่งการเรียนรู้ การจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา ตลอดจนการช่วยเหลือในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้ คุณธรรมจริยธรรม มีจิตสาธารณะ เพื่อประโยชน์ ส่วนรวม

ตัวบ่งชี้ที่ 5 บุคลากรในสถานศึกษา และผู้ปกครองในชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ ผู้เรียน จากคำกล่าวที่ว่า “ตัวอย่างที่ดีมีค่ากว่า คำสอน” เนื่องจากผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ ครอบคลุม ชุมชน และสถานศึกษา หากบุคคลที่เป็น ต้นแบบดี มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย ตรงต่อ เวลา ซื่อสัตย์สุจริต ห่างไกลยาเสพติดและ อบายมุข เป็นสังคมที่เข้มแข็ง ผู้เรียนจะศึกษาและ เรียนรู้ การเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ อยู่ในสังคมอย่าง สงบสุข

ตัวบ่งชี้ที่ 6 ใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนเพื่อการ พัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ในชุมชนที่มีภูมิปัญญา ท้องถิ่น หรือ ปรากฏชาวบ้าน ถือเป็นทรัพยากร บุคคลที่สำคัญ ทั้งด้านวิชาการความรู้ ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปะ ศิลปินหรือ การประกอบอาชีพ ล้วนแต่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องร่วมกัน ถ่ายทอด มรดกทางวัฒนธรรม สร้างจิตสำนึกที่ดี ให้แก่ผู้เรียน เพื่ออนุรักษ์ไว้

ตัวบ่งชี้ที่ 7 ระดมทรัพยากรเพื่อนำมาใช้ ในการพัฒนาการจัดการศึกษา การศึกษาคือการ ลงทุนที่ต้องใช้ทรัพยากรมาก การกระจายอำนาจให้ โรงเรียนเป็นนิติบุคคล เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม ในคณะกรรมการสถานศึกษา ต้องร่วมระดมทรัพยากร เพื่อการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ โดยการ จัดหา สิ่งอำนวยความสะดวกให้กับสถานศึกษา ทั้งด้านอาคาร สถานที่ วัสดุสื่อการศึกษา ครุภัณฑ์ เทคโนโลยี และ ทุนการศึกษาต่าง ๆ

สรุป

การนำตัวบ่งชี้ที่ได้จากการศึกษานี้ทั้ง 7 ตัว บ่งชี้ไปใช้ในกระบวนการประเมินคุณภาพศึกษาของ โรงเรียนคุณภาพในชุมชน นอกจากการประเมินด้าน ผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการ บริหารจัดการแล้ว ควรกำหนดตัวบ่งชี้ด้านชุมชนแห่ง การเรียนรู้ให้เป็นมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนคุณภาพในชุมชน โดยการกำหนดหลักเกณฑ์ และ วิธีการประเมิน และหากผลการประเมินบรรลุ เป้าหมายตามตัวบ่งชี้ทั้ง 7 ตัวก็จะส่งผลให้สถานศึกษา มีคุณภาพ เพราะความร่วมมือของบุคคล ชุมชน และ องค์กรต่าง ๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัด กระบวนการเรียนรู้ภายในโรงเรียนและชุมชนควบคู่ กันไป สร้างองค์ความรู้ร่วมกับโรงเรียน เพื่อพัฒนา ชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความ ต้องการของชุมชน สู่เป้าหมายสุดท้ายคือ “โรงเรียน มีคุณภาพ ชุมชนเข้มแข็ง”

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- จุฬารักษ์ มาเสถียรวงศ์. (2553). มาตรฐานการศึกษา กับ “ความเป็นอื่น” นิสิตปริญญาเอก คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ค้นเมื่อ 15 มกราคม 2557, จาก http://cri2edu.blogspot.com/2010/01/blog-post_796.html
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2556). ร่างตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่ (พ.ศ. 2559-2563) สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.) ค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2557, จาก <http://kruwandee.com/news-id7151.html>
- นงลักษณ์ วีรัชชัย, ศจีมาศ ณ วิเชียร, และพิสมัย อรทัย. (2551). การสำรวจและสังเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณธรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- วรรณิ แกมเกตุ. (2540). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการใช้ครู: การประยุกต์ใช้โมเดลสมการโครงสร้างกลุ่มพหุและโมเดลเอ็มทีเอ็มเอ็มเอ็ม*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการวัดและประเมินผลการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2544). *ทฤษฎีการประเมิน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *แผนยุทธศาสตร์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- James, N. J. (1981). *Indicators of Education Systems*. UNESCO UK: The Anchor Press. Tiptree, Essex. Reserve 7 April 2014 from, <http://www.dekd.com/board/view/1910743>.